

Needs Assessment of Covid-19 Educational Syllabus for Medical Sciences

Akbar Babaei Heydarabadi*: Faculty member, Department of Health Education and Health Promotion, School of Public Health, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran.

Arash Salhshouri: Faculty member, Department of Health Education and Health Promotion, School of Health, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran.

Effat Abbasi Montazeri: Faculty member, Department of Bacteriology, School of Medicine, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran.

Abstract: Medical students are one of the information resources in society and an effective human resource in providing health services to the community during the Covid-19 pandemic. Therefore, it is necessary for them to receive sufficient education on this disease and so that they can provide services to the public. This study was conducted to determine the educational topics of Covid-19 for medical sciences. This study is a type of research in education based on needs assessment using a qualitative approach. It was conducted in Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences in 2020. Data were collected from 109 faculty members through an electronic questionnaire. Conventional content analysis was used to analyze the data. Twelve common topics for all fields of medical sciences and 170 specific topics for 51 fields of medical sciences were extracted as the educational needs with respect to Covid-19. According to our results, compiling general and specific syllabi on Covid-19 and including them in the curricula of medical students is a necessity felt by students and professionals.

Keywords: Needs Assessment, Educational Syllabus, Covid-19, Students, Medical Sciences.

***Corresponding author:** Faculty member, Department of Health Education and Health Promotion, School of Health, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran.

Email: babaeinmz2056@gmail.com

مقدمه

در پایان ماه دسامبر سال ۲۰۱۹، گسترش یک بیماری عفونی جدید در شهر ووهان چین گزارش شد، که توسط یک کروناویروس جدید ایجاد شده و رسماً توسط سازمان بهداشت جهانی به عنوان کوید-۱۹ نامگذاری گردید (شهید و محمدی ۱۳۹۹). این بیماری واگیردار ناشی از کروناویروس سندرم حاد تنفسی (دلوار و شکوهی ۱۳۹۹) می تواند به شکل بیماری های خفیف مانند سرماخوردگی تا بیماریهای شدیدتر مانند مرس و سارس نمایان شود (چویدری و همکاران ۱۳۹۹). گسترش کووید-۱۹ به دلیل سرعت انتقال آن باعث ایجاد یک وضعیت اورژانس در بهداشت جهانی طی کمتر از چند ماه در سراسر کشورهای جهان شد (شهید و محمدی ۱۳۹۹). میزان شیوع کوید-۱۹ در جهان به قدری بالا بوده که سازمان بهداشت جهانی آنرا پاندمیک اعلام کرد (دزیه زهرا و همکاران ۱۳۹۹). در حال حاضر کووید-۱۹ یکی از مسائل مهم و اصلی بهداشت و درمان در ایران و تمام دنیاست (لیپسیچ و همکاران ۲۰۲۰). بطوریکه نظام سلامت و جامعه ایران به شدت تحت تأثیر این پاندمی قرار گرفته است (مسکرپور و همکاران ۱۳۹۹).

در همین راستا نظام مراقبت سلامت ایران و در رأس آنها دانشگاه های علوم پزشکی برای کنترل بیماری در جامعه، راهبردهای متنوعی از جمله اجرای قوانین قرنطینه، تهیه و تدوین پروتکل های آموزشی، برنامه ریزی برای آموزش عمومی و غیره ارائه نمود تا پاسخگوی نیازها و انتظارات جامعه باشد (اسجودین و همکاران ۲۰۲۰). در این شرایط بحرانی یکی از مهم ترین اقدامات بنیادین و اساسی در جهت افزایش ارتقای سلامت جامعه و کنترل شرایط، ارتقای نظام آموزشی کشور به ویژه در رشته های علوم پزشکی است که دغدغه اصلی آن سلامتی افراد می باشد. بی شک برنامه درسی دانشجویان از اصلی ترین اجزای آموزشی آن ها می باشد که به عنوان قلب آموزش نیز گفته می شود. یک برنامه درسی اصولی باید بتواند فرصت های یادگیری را طوری در اختیار دانشجویان قرار دهد تا در این راستا نیروی انسانی مورد نیاز جامعه به صورت مطلوب فراهم گردد (رضانی و همکاران ۱۳۹۹).

حرکت به سوی آموزش مبتنی بر صلاحیت در محتوای برنامه های درسی علوم پزشکی می تواند نظام سلامت و مراقبت را در مواقع بحرانی نظیر بیماری های واگیری چون کوید-۱۹ که به یک باره جامعه را در اغما خواهند برد، بسیار کارآمدتر نشان دهد. زمانی که شکل گیری و سازمان دهی ارکان و عناصر برنامه درسی در راستای پاسخ به یک یا مجموعه ای از نیازها باشد برنامه درسی پاسخ گو نامیده می شود (هدایتی و همکاران ۱۳۹۵). در واقع هر نظام آموزشی در تلاش است تا از طریق طراحی و تدوین برنامه های درسی مشخص، انواع مختلف دانش و مهارت ها را به دانشجویان انتقال دهد و آنها را برای به عهده گرفتن نقش ها و مسئولیت های زندگی واقعی آماده سازد (احمدی زاده و همکاران ۱۳۹۱). چرا که پاسخگویی بخشی جدا نشدنی از فلسفه وجودی مراکز آموزشی از بدو شکل گیری آن ها بوده و این موضوع هرگز قابل چشم پوشی نمی باشد و دانشگاه های علوم پزشکی نیز از این قاعده مستثنی نبوده و متعهد به جهت دهی آموزش، پژوهش و ارائه خدمات در جهت پاسخگویی به نیازها و انتظارات جامعه هستند (عرفان پور و همکاران ۱۳۹۷).

یکی از چالش های مطرح شده در این زمینه، عدم آمادگی و اطلاع کافی دانشجویان به عنوان یکی از منابع اطلاعاتی جامعه در خصوص بیماری کوید-۱۹ است و لذا توجه ویژه ای از سوی نظام آموزشی در خصوص برنامه ریزی جهت توانمند نمودن دانشجویان نیاز است. اولین قدم در برنامه ریزی در هر نظام آموزشی تعیین نیازهای مرتبط است (یزدانی و همکاران ۱۳۹۸). نیازسنجی در حقیقت سنگ زیرین ساختمان هر برنامه ای محسوب می شود و هر قدر این سنگ زیرین بنیانی تر و محکم تر باشد، بنای آن محکم تر و آسیبناپذیرتر خواهد بود (نجیمی و همکاران ۱۳۹۶).

لذا با توجه به ضرورت وجود یک برنامه درسی پاسخگو، ایجاد بازنگری و تغییر در تدوین محتوای برنامه های درسی دانشجویان به ویژه دانشجویان پزشکی و پیراپزشکی با توجه به شرایط بحرانی جهت افزایش

است که سرفصل های برنامه درسی رشته ها در زمینه کووید-۱۹ مورد بازنگری قرار گیرد.

نیازسنجی با برگزاری یک جلسه بحث گروهی دیگر با اعضای هیئت علمی و صاحب نظران شروع شد. در این جلسه چارچوب کلی بازنگری برنامه درسی های رشته های مختلف علوم پزشکی بررسی شد و در مورد روش نیازسنجی سرفصل ها بحث و تبادل نظر شد. بنابراین با توجه به شرایط همه گیری و عدم امکان حضوری برای انجام مصاحبه حضوری مصوب شد که مصاحبه ها به صورت غیرحضوری و ساختاریافته انجام شود. بنابراین برای دستیابی به اهداف پژوهش در جلسه ی مذکور، سؤالات پرسشنامه به صورت باز پاسخ طراحی شدند و با نظرخواهی از اعضای کمیته آموزش پاسخگو مورد تأیید قرار گرفتند. یکی از سؤالات به عنوان نمونه شامل «سرفصل هایی مورد نیاز در خصوص کوید-۱۹ را برای دانشجویان رشته تخصصی خود بنویسید.» بود که شرکت کنندگان می بایست پاسخ خود را به صورت متنی در پرسشنامه الکترونیک (در گوگل فرم) می نوشتند.

در ادامه پرسشنامه تهیه شده توسط تیم تحقیق به صورت الکترونیک (Google form) طراحی و لینک آن برای اساتید ارسال شد و از آنان خواسته شد که سرفصل هایی مورد نیاز در خصوص کووید-۱۹ را برای دانشجویان رشته تخصصی خود بنویسند. همچنین با استفاده از تلفن توضیحات لازم به مصاحبه شوندگان داده می شد. همچنین از طریق نامه رسمی و اعلان در گروه معاونین آموزشی دانشگاه و هیئت علمی و معرفی لینک پرسشنامه، دریافت نظرات شرکت کنندگان آغاز شد. در نهایت ۱۰۹ نفر از اعضای هیئت علمی به صورت غیرحضوری (پرسشنامه الکترونیک) در پژوهش شرکت کردند. همچنین سعی شد تا شرکت کنندگان از تمام گروه ها و رشته ها برای پدید آوردن داده های متنوع و قابل اطمینان باشند. در پرسشنامه الکترونیک قبل از سؤالات مصاحبه، اهداف مطالعه ذکر شد تا شرکت کنندگان مطلع گردند و در صورت رضایت و تمایل؛ به سؤالات پاسخ دهند. در پایان از پرسشنامه الکترونیک در گوگل فرم خروجی اکسل گرفته شد و سپس اطلاعات از فایل اکسل وارد Microsoft Word شد. جهت تحلیل داده ها از تحلیل محتوای کیفی مرسوم یا

اثربخشی و کارآمدی نظام علوم پزشکی و سلامت کاملاً موردنیاز می باشد (رضانی و همکاران ۱۳۹۹). بنابراین این مطالعه با هدف تعیین سرفصل های کوید-۱۹ برای رشته های وابسته به علوم پزشکی در دانشگاه علوم پزشکی اهواز بمنظور توانمندسازی هر چه بیشتر دانشجویان در پاسخگویی به نیازهای واقعی جامعه و افزایش کیفیت خدمات بهداشتی انجام شد.

روش کار

مطالعه حاضر از نوع پژوهش در آموزش و از لحاظ هدف و ماهیت از نوع تحقیقات کاربردی بود. روش انجام آن، نیازسنجی با رویکرد کیفی است که در دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز در سال ۱۳۹۹ انجام شد. جامعه پژوهش شامل معاونین آموزشی؛ اعضای هیئت علمی؛ و مدیران گروه رشته های مختلف دانشگاه های علوم پزشکی منطقه ۴ آمایشی بودند. با توجه به اینکه پژوهش در دوران همه گیری کووید-۱۹ انجام شد و دسترسی به اغلب افراد جامعه پژوهش ممکن نبود لذا در کلیه مراحل مطالعه از اعضای اتاق فکر آموزش پاسخگو که شامل بیش از ۱۲۰ نفر از اعضای هیئت علمی از گروه های آموزشی مختلف و از تمامی دانشکده ها بودند، استفاده شد و ۱۰۹ نفر از اعضا، مشارکت داشتند. در این مطالعه، تعیین سرفصل های کوید-۱۹ برای رشته های علوم پزشکی در چند مرحله انجام شد.

با توجه به نظرات اعضای هیئت علمی، مدیران گروه ها، اعضای کمیته آموزش پاسخگو و معاونین آموزشی و نظرات دانشجویان در دو جلسه ی بحث گروهی و همچنین بررسی های صورت گرفته در یک پژوهش دیگر (رضانی و همکاران ۱۳۹۹)، مشکلات و نیازسنجی اولیه شناسایی و مشخص شد که دانشجویان علوم پزشکی جهت پاسخگویی به جامعه در زمینه کوید-۱۹ نیازمند آموزش کافی در این زمینه هستند. آنان دلیل خود را اینطور عنوان کردند که اطلاعات دانشجویان علوم پزشکی در زمینه کوید-۱۹ همانند سایر اقشار جامعه از طریق رسانه های عمومی بوده لذا با توجه به اینکه این دانشجویان منبع اطلاعات مورد اعتماد جامعه هستند نیاز

یافته‌ها

در مجموع ۱۰۹ نفر از ۸ دانشکده (پرستاری ۲۷ نفر؛ پیراپزشکی ۲۸ نفر؛ پزشکی ۲۹ نفر؛ توانبخشی ۲ نفر؛ بهداشت ۱۰ نفر؛ دندانپزشکی ۱ نفر؛ و داروسازی ۱۲ نفر) از طریق پاسخ به پرسشنامه الکترونیک در این مطالعه شرکت کردند که میزان پاسخگویی به نسبت به تعداد پرسشنامه های ارسال شده (برای ۱۲۰ هیئت علمی ارسال شد) ۹۱ درصد بود. بر اساس تحلیل مصاحبه های کیفی تعداد ۵۰۴ سرفصل اولیه در ۱۸ صفحه برای کلیه رشته ها تعیین شد. پس از حذف موارد مشابه تعداد ۱۲ سرفصل مشترک برای کلیه رشته ها و ۱۷۰ سرفصل اختصاصی برای ۵۱ رشته تعیین شد (جدول ۱ و ۲).

قراردادی استفاده شد. محققان سرفصل های تایپ شده را چندین بار مطالعه می کردند. سرفصل های معرفی شده توسط اعضای هیئت علمی یک رشته، مورد بررسی و موارد مشابه حذف می شدند. همچنین چنانچه سرفصل های دو یا چند رشته با هم مشابه بودند در یک طبقه قرار می گرفتند. در نهایت سرفصل های پیشنهادی در خصوص کوید-۱۹ برای دانشجویان علوم پزشکی مشخص شد.

در پژوهش حاضر تمامی مفاد اخلاق در پژوهش مطابق با بیانیه هلسینکی رعایت شد (هنرور و همکاران ۱۳۹۹). جهت کسب نظرات اساتید و صاحب نظران، ابتدا هدف از انجام پژوهش برای آنها بطور کامل توضیح داده شد و رضایت آگاهانه از آنها اخذ گردید. همچنین استفاده از منابع و اعمال دقیق نظرات متخصصین، رعایت امانت داری به عنوان یک اصل پژوهشی مورد توجه بود.

جدول ۱. سرفصل های عمومی کووید-۱۹ برای کلیه رشته های علوم پزشکی

Table 1. General topics of Covid-19 for all fields of medical sciences

۱. تعریف بیماری (علل ایجاد بیماری، سیر بیماری، و علائم بیماری)
۲. کلیات ویروس شناسی کرونا ویروس ها با تأکید بر کووید-۱۹
۳. آشنایی با همه گیر یولوژی بیماری در ایران و جهان
۴. پاتوفیزیولوژی
۵. آشنایی با راه های انتقال
۶. آشنایی با اقدامات پیشگیری و کنترلی
۷. اقدامات تشخیصی کووید-۱۹
۸. آشنایی با اقدامات درمانی بیماری (دارودرمانی، درمان سنتی و تغذیه (رژیم) درمانی))
۹. آشنایی با عوارض ناشی از کووید-۱۹ و روش های کنترل آن
۱۰. مراقبت های مورد نیاز بیماران مبتلا به کووید-۱۹
۱۱. آموزش های مورد نیاز بیماران و خانواده آنها
۱۲. آخرین یافته ها در مورد بیماری و چشم انداز آینده از بیماری

جدول ۲. نمونه‌ای از سرفصل‌های اختصاصی کووید-۱۹ برای رشته‌های علوم پزشکی

Table 2. Examples of Covid-19-specific topics for medical disciplines

سرفصل‌های پیشنهادی	رشته تخصصی
<p>چگونگی تهیه محیط‌های آموزشی و اداری برای پیشگیری از سرایت بیماری از طریق هوا</p> <p>استفاده از ماسک‌های تنفسی برای پیشگیری از ابتلا به کووید-۱۹</p> <p>خوردن و آشامیدن در محیط کار در ایام کرونا</p> <p>ارزیابی ریسک و مدیریت مواجهه</p> <p>قرار گرفتن پرسنل بهداشت و درمان در معرض ویروس کووید-۱۹</p> <p>الزامات بهداشتی محیط‌های کاری</p> <p>اصول تهیه در برابر کووید-۱۹/ اصول ایمنی و بهداشت شغلی کووید-۱۹</p>	بهداشت حرفه‌ای
<p>اصول و کاربرد مناسب PPE</p> <p>نحوه انتقال بیمار در بخش‌های مختلف (اورژانس، بخش‌های بستری جنرال و بخش‌های مراقبت‌های ویژه</p> <p>نحوه غربالگری جمعیت‌های در معرض خطر (مراکز نگهداری از سالمندان، معلولین ذهنی- جسمی و ...)</p> <p>نحوه ارزیابی و مراقبت از بیماران مشکوک به کووید-۱۹ در مراحل حاد و تحت حاد</p> <p>علائم شایع کووید-۱۹ در بیماران قلبی عروقی، کلیوی، نورولوژیک و سایکولوژیک</p> <p>پیگیری عوارض طولانی مدت کووید-۱۹ در بیماران با سابقه ابتلا به کووید-۱۹</p> <p>ارزیابی‌های تشخیصی و اهمیت تست‌های ایمنولوژیک در تشخیص و ادامه درمان بیماران</p> <p>مراقبت از بیماران مبتلا به کووید-۱۹ و تحت تهیه NIV</p> <p>مراقبت از بیماران نیازمند به انتوباسیون و ونتیلاتور با مدهای فشار مثبت و نحوه جداسازی از دستگاه و اکستوب کردن بیمار</p> <p>نقش داروهای مختلف بر اساس تریال‌های انجام شده و اهمیت بروز رسانی گایدلاین‌های درمانی مراقبتی جهت بیماران مبتلا به کووید-۱۹</p> <p>اهمیت آموزش به بیمار و خانواده در خصوص نحوه مراقبت از بیمار، شناسایی راه‌های انتقال بیماری، پیگیری علائم و ...</p>	پرستاری (گرایش اورژانس، مراقبت‌های ویژه و داخلی جراحی)
<p>بهداشت باروری و بیماری‌های نوپدید</p> <p>کووید-۱۹ و مراقبت‌های بارداری</p> <p>کووید-۱۹ و مراقبت‌های زایمان و پس از زایمان</p> <p>مشاوره مادران شیرده با محوریت کووید-۱۹</p> <p>سلامت باروری و جنسی در شرایط بحران کرونا</p> <p>کووید-۱۹ در بارداری</p> <p>کووید-۱۹ و نوزادان</p>	مامایی و بهداشت باروری
<p>نحوه انتقال و حمل بیمار</p> <p>نحوه انتقال اجساد مبتلایان به کووید-۱۹</p> <p>مراقبت‌های فردی در برابر انتقال بیماری</p> <p>اصول رعایت حفاظت شخصی در تکنسین‌های اورژانس پیش بیمارستانی</p> <p>نحوه برخورد با بیمار کووید-۱۹ در مرحله پیش بیمارستانی و نحوه انتقال آن</p> <p>مدیریت مسائل روانی بهنگام مواجهه با بیماران مبتلا به کووید-۱۹</p> <p>محافظت از سایر بیماران (بیماران غیر کرونایی) از کووید-۱۹ بهنگام انتقال به با آمبولان</p>	فوریت پزشکی
<p>ارتباط بیماری کووید-۱۹ با عفونتهای قارچی ریه</p> <p>تشخیص آزمایشگاهی کووید-۱۹</p> <p>خطاها و کنترل کیفی</p> <p>سرولوژی در کووید-۱۹</p> <p>آزمایشات مرتبط با کووید-۱۹ و تغییرات آنها</p>	قارچ‌شناسی پزشکی
<p>تغییرات بیوشیمیایی مایعات و بافت‌های مهم بدن متأثر از کووید-۱۹</p> <p>بررسی ساختارهای سلولی و مولکولی بافت‌های متأثر از کووید-۱۹</p>	بیوشیمی بالینی

<p>تغییرات آنزیم های مهم بالینی متأثر از کووید-۱۹ نقش فاکتورهای التهابی و تغییرات بیوشیمیایی مارکرهای التهابی در بیماران مبتلا به کووید-۱۹ بررسی تغییرات ژنتیکی در بافت ها و سلولهای متأثر از کووید-۱۹ پاتوفیزیولوژی بیماری کووید-۱۹ آزمایشات بیوشیمیایی در مبتلایان کووید-۱۹ نحوه ورود Sars-covid virus به سلول و پلی مورفیسم ژنتیکی ACE2 تأثیر کووید-۱۹ بر پروفایل بیوشیم</p>	
<p>میزان مواجه تکنولوژیست های رادیولوژی با بیماران کووید-۱۹ در بخشهای رادیولوژی، سی تی اسکن و ام آر آی روش های محافظت تکنولوژیست ها در برابر این بیماری آشنایی تکنولوژیست های رادیولوژی از خطرات کووید-۱۹ در بخشهای رادیولوژی روشهای تصویربرداری برای تشخیص کووید-۱۹- (سی تی اسکن، پرتونگاری chest x-ray، سونوگرافی) شبیه سازی تکنیک های تصویربرداری پزشکی چالش ها، حسن ها و عیب های روش های مذکور در تشخیص کووید-۱۹ HRCT Chest xray CT</p>	<p>رادیولوژی و فیزیک پزشکی</p>
<p>آشنایی با اصول مقابله با بیماریهای پاندمیک اصول تولید واکسن در مقابله با کووید ۱۹ معاینه و چکاپ های عمومی / اسکن / تستهای اختصاصی سرولوژیک و مولکولی اقدامات درمانی مختلف در مقابله با کووید ۱۹ (ویژه رشته های داروسازی، سم شناسی و...) داروهای ضد ویروسی رایج در مقابله با کووید ۱۹ گیاهان دارویی و داروهای گیاهی در مقابله با کووید ۱۹ فراورده های بیولوژیک در مقابله با کووید ۱۹</p>	<p>بیوتکنولوژی دارویی</p>
<p>ریز مغذی ها (مکمل های ویتامینها و مواد معدنی) جهت پیشگیری و درمان کووید-۱۹ آشنایی با انواع مواد ضد عفونی کننده ی ضد ویروس سطوح و دست روشهای ساخت، نگهداری، رقیق سازی و غلظت های مؤثر مواد ضد عفونی کننده ی ضد ویروس دارودرمانی بیماران کووید-۱۹ در مراحل مختلف و سنین گوناگون (آشنایی با پروتوکل های درمانی)</p>	<p>فارماسیوتیکس</p>
<p>راهبردهای سلامت دیجیتال برای مقابله با کووید-۱۹ استفاده از فناوری اطلاعات برای مدیریت کووید-۱۹ انقلاب دیجیتال مراقبت سلامت و کووید-۱۹ نیازمندی های زیرساخت فناوری اطلاعات سلامت ملی نقش سلامت سیار برای مدیریت کووید-۱۹ کاربردهای سلامت از راه دور (تله هلث) در دوران همه گیری کووید-۱۹ استفاده از تجارب تله هلث برای دوران بعد از کووید-۱۹ استارت آپ های سلامت دیجیتال و کووید-۱۹ اپلیکیشن ها (نرم افزارهای کاربردی) در کووید-۱۹ کنترل پدیده Infodemic در زمان کووید-۱۹ اطلاعات سلامت آنلاین و کووید-۱۹ شبکه های اجتماعی و کووید-۱۹ کاربرد پرونده سلامت الکترونیک در دوران همه گیری کووید-۱۹ تأکید بیشتر بر دروس پزشکی از راه دور، دروس فناورانه و خلاقیت در فناوری</p>	<p>مدیریت اطلاعات سلامت</p>
<p>روش های احیای قلبی و عروقی در بیماران کووید-۱۹ تفسیر سی تی اسکن ریه اندیکاسیون های بستری بیماران کووید-۱۹ شروع درمان دارویی در اورژانس</p>	<p>طب اورژانس</p>

تظاهرات پوستی کووید-۱۹	پوست
عوارض نورولوژی مرتبط با ویروس کورونا (سردرد، آنسفالیت، حوادث عروقی مغزی)	مغز و اعصاب
بر خورد با بیماران پیوند کلیه و دارای نقص ایمنی مبتلا به کووید-۱۹ کووید-۱۹ در بیماران نارسایی مراحل انتهایی کلیه (از جمله دیالیز و نارسایی حاد کلیه)	نفرولوژی
کنترل عفونت در دندان ها، فک و صورت نحوه مراقبت بیماران در برابر کووید-۱۹	دندانپزشکی و جراح فک و صورت
اندام های درگیر در ابتلا به کووید-۱۹ تأثیرات کووید-۱۹ بر دستگاه تنفسی تأثیرات کووید-۱۹ بر نظام شنوایی تأثیرات کووید-۱۹ بر نظام تعادلی	شنوایی شناسی

بحث و نتیجه گیری

های آموزشی در زمینه کووید-۱۹ را دارند و لازم است که مباحث مربوط به کووید-۱۹ در محتوای برنامه درسی دوره آنان گنجانده شود. از طرفی، بیشتر متخصصین معتقدند که آموزش مناسب و کافی به کارکنان ارائه دهنده خدمات سلامت و دانشجویان رشته های علوم پزشکی، یکی از بهترین روش برای حصول اطمینان از دسترسی مردم به اطلاعات مناسب و مطلوب در دوران همه گیری می باشد. این در حالی است که پژوهش های انجام شده در سطح ایران (هنرور و همکاران ۱۳۹۹، عرفانی و همکاران ۱۳۹۹) و جهان (روی و همکاران ۲۰۲۰،OLF و همکاران ۲۰۲۰، پال و همکاران ۲۰۲۰) بیانگر این مطلب می باشد که آگاهی و دانش مردم و دانشجویان علوم پزشکی در زمینه کووید-۱۹ در سطح مطلوبی نیست و بنابراین نیازمند توجه بیشتری می باشد. این نیاز محققین را بر آن داشت تا این مطالعه را با هدف تدوین برنامه درسی کووید-۱۹ برای دانشجویان رشته های علوم پزشکی بمنظور آمادگی آنها برای پاسخگویی به نیازهای جامعه انجام دهند.

در این مطالعه، جهت تعیین سرفصل های درسی کووید-۱۹ از مطالعه کیفی با مصاحبه ساختاریافته استفاده شد. مصاحبه یک روش پژوهشی است که اغلب برای انجام در مطالعات کیفی استفاده می شود. سؤالات در این نوع مصاحبه باز پاسخ بوده و در آن اجازه پرداختن به ایده های جدید داده می شود تا در طول مصاحبه به عنوان یک نتیجه از آنچه مصاحبه شونده می گوید به ارمغان آورد. از لحاظ روش کار، این مطالعه با مطالعات حافظی و

کووید-۱۹ طی کمتر از چند ماه باعث ایجاد یک وضعیت اورژانس در بهداشت جهانی در سراسر کشورهای جهان شده است که علاوه بر ایجاد نگرانی هایی در مورد سلامت همگانی، سبب بروز عوارض جسمی (جعفری و همکاران ۱۳۹۹)؛ بیماری های روانشناختی از جمله اضطراب، ترس، افسردگی، برچسب زنی، رفتارهای اجتنابی، تحریک پذیری، اختلال خواب، و اختلال استرس پس از سانحه و نهایتاً مرگ می شود (شهید و محمدی ۱۳۹۹). بنابراین برای رفع این نگرانی ها، سؤالات متعددی در ذهن عموم جامعه شکل می گیرد که یکی از منابع اطلاعاتی برای پاسخگویی به آنها، ارائه دهندگان مراقبت سلامت و دانشجویان دانشگاه های علوم پزشکی هستند. چرا که پاسخگویی به نیازهای جامعه بخشی جدا نشدنی از فلسفه وجودی دانشگاه های علوم پزشکی است (عرفانیپور و همکاران ۱۳۹۷). بنابراین جهت انجام این وظیفه ی خطیر لازمست تا دانشجویان ابتدا خود آموزش لازم و کافی را در این زمینه دریافت نمایند و سپس به عموم جامعه ارائه خدمات نمایند. همچنین یافته های حاصل از یک جلسه ی وبیناری که در زمینه بررسی نیازهای آموزشی دانشجویان در رابطه با موضوع کووید-۱۹ در دانشگاه علوم پزشکی اهواز در اسفند سال ۱۳۹۸ انجام شده است، نشان دهنده این واقعیت است که، دانشجویان علوم پزشکی در بیشتر رشته ها تمایل به شرکت در دوره

رشته ای مبتنی بر نیازسنجی است و معمولاً منبع تعیین نیازهای آموزشی، متخصصان و صاحبان نظران هستند، اما در فاز اول مطالعه حاضر با دانشجویان نیز مصاحبه شد و اهمیت این موضوع توسط آنها مورد تأیید قرار گرفت. در مطالعه وکیلان و همکاران در خصوص نیازسنجی آموزشی پزشکان عمومی در حوزه دانشگاه علوم پزشکی به نقش کلیدی آموزش پزشکان عمومی در رویارویی با بیماران و توانمندسازی آنان در برخورد بالینی با بیماران تأکید شد. مطالعه مذکور که با مشارکت ۱۰۴ نفر از پزشکان انجام شد نشان داد که بیشترین انتظار (۴۷/۹ درصد موارد) شرکت کنندگان «آموزش در حد تشخیص بیماری و ارجاع آن» بود و نتیجه گیری شد که شناسایی نیازهای ذینفعان در آموزش بیماری ها و اقدامات پاراکلینیک و رویکردهای بالینی می تواند در تعیین برنامه آموزشی اثربخش و پاسخگو مفید باشد (وکیلان و همکاران ۱۳۹۴).

از نقاط قوت این مطالعه این است که از کلیه متخصصین از کلیه رشته های علوم پزشکی در انجام مطالعه شرکت داشتند و از نظرات همه آنها برای تعیین سرفصل های اختصاصی هر رشته استفاده گردید. از محدودیت های مطالعه اینست که اگر چه نیاز است این برنامه جهت گروه های هدف، اجرا شده و مورد ارزشیابی و بازخورد و تکمیل قرار گیرد اما به دلایل متعدد تا این لحظه این امر امکانپذیر نبوده است.

نتایج این مطالعه نشان داد که تدوین سرفصل های آموزشی در زمینه کوید-۱۹ و گنجانیدن آن در برنامه درسی دانشجویان علوم پزشکی یک ضرورت و نیاز احساس شده توسط دانشجویان و متخصصین است. نتایج این پژوهش منجر به تدوین ۱۲ سرفصل مشترک و عمومی برای کلیه رشته ها و ۱۷۰ سرفصل اختصاصی برای ۵۱ رشته شد و به عنوان نیازهای آموزشی دانشجویان در زمینه کووید-۱۹ در دانشگاه علوم پزشکی اهواز معرفی شدند. پیشنهاد می شود این برنامه پس از اجرا برای گروه های هدف، مورد پایش و ارزشیابی قرار

همکاران (حافظی و همکاران ۱۳۹۷) مشابه است. این در حالی است که در مطالعه گودرزیان به منظور تدوین برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد پرستاری دیابت (گودرزیان و همکاران ۱۳۹۶)، مطالعه پورسلیمان برای تدوین برنامه درسی مراقبت از مادران و نوزادان در بلایا (علیپاری و همکاران ۱۳۹۷) و مطالعه ادیب برای طراحی و تدوین برنامه آموزشی پرستاری آندوسکوپی در ایران (ادیبی و همکاران ۱۳۹۵) از روش دلفی استفاده نمودند که با مطالعه ما متفاوت است. در این راستا کافمن در مطالعه خود به ضرورت نیازسنجی جهانی در خصوص بحران ها پرداخت و به نیازهای جامعه روانپزشکی در جهت کنترل پاندمی کرونا که دارای پیامدهای سهمگین اجتماعی و روانی برای جامعه جهانی است تأکید کرد. طبق نتایج، یکی از نیازها و چالش های کلیدی روانپزشکی، توجه فوری برای کسب اطمینان از سلامت روان افراد جامعه است که باید تلاشهای مشترک سازمان های روانپزشکی و اعضای آنها برای به حداکثر رساندن مداخلات آموزشی و بالینی به منظور به حداقل رساندن آسیب های کرونا صورت پذیرد (کافمن و همکاران ۲۰۲۰).

در این مطالعه ۱۲ سرفصل عمومی برای کلیه رشته های علوم پزشکی تعیین شد. همچنین ۱۷۱ سرفصل اختصاصی برای ۵۱ رشته تعیین شد که تعداد سرفصل های اختصاصی تعیین شده برای هر رشته متفاوت (متغیر بین ۱ تا ۱۴) است. بنابراین به نظر می رسد با توجه نوع رشته، سطح تخصصی بودن رشته، میزان ارتباط با بیماران و محیط کار، تعداد سرفصل ها متغیر است. به طوریکه نتایج مطالعه نشان می دهد رشته های بالینی و دارای ارتباط با بیمار مثل پرستاری، اتاق عمل، فوریت پزشکی، مامایی، رشته های علوم آزمایشگاهی و بیوشیمی بالینی بیشترین تعداد سرفصل، و رشته هایی که سطح ارائه خدمات آنها تخصصی تر است مثل تخصص پوست، چشم پزشکی، فک و صورت و غیره کمترین تعداد سرفصل تعیین شده است. اگرچه تدوین برنامه درسی برای هر

Erfani A, Shahriarirad R, Ranjbar K, et al 2020, Knowledge, attitude and practice toward the novel coronavirus (کویید-۱۹) outbreak: A population-based survey in Iran, Bull World Health Organ, E-pub, Vol.30, 2471.

Erfanpoor S, Esmaeili R, Sajjadi M, et al 2018. Needs assessment and determination of the priorities of accountable education in Gonabad University of Medical Sciences, Future of Medical Education Journal, Vol.8, No.2, Pp. 3-7. [In Persian].

Goudarzian S, Yamani N, Amini M, et al 2017, Curriculum Development for Postgraduate Diabetes Nursing Program based on Kern's Curriculum Planning Model in Iran, Journal of Medical Education. Vol.17, Pp. 89-99. [In Persian].

Hafezi A, Abbasi E, Niknami S, et al 2018, The codification process of baccalaureate curriculum for school health and its validation from the perspective of curriculum and school health specialists, Journal of Health, Vol.8. No.5, Pp. 607-29. [In Persian].

Hedayati A, Maleki H, Saadipour E 2016. Contemplation on Competency-based Curriculum in Medical Education, Iranian Journal of Medical Education, Vol.16, Pp.94-103. [In Persian].

Honarvar B, Lankarani KB, Kharmandar A, et al 2020, Knowledge, attitudes, risk perceptions, and practices of adults toward کویید-۱۹: a population and field-based study from Iran, International journal of public health, Vol.65. No.6, Pp. 731-9. [In Persian].

Jafari S, Farshid R, I. J 2020, Thematic analysis of Covid 19 studies in five large continents, rsci, Articles ready for publication, Vol.6. No.11, Pp. 277-97. [In Persian].

Kaufman K, Petkova E, Bhui K, et al 2020. A global needs assessment in times of a global crisis: World psychiatry response to the کویید-۱۹ pandemic. BJPsych Open, Vol.6. No. 3, Pp. E48.

Lipsitch M, Swerdlow DL, Finelli L 2020. Defining the epidemiology of کویید-۱۹

گیرد و بر اساس بازخوردهای دریافتی احتمالی، اصلاح گردد.

تقدیر و تشکر

این پژوهش در مرکز تحقیقات EDC با کد اخلاق (IR.AJUMS.REC.1399.705) در دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز تصویب شد. پژوهشگران بر خود لازم می دانند که از کلیه مدیران، اساتید و دانشجویانی که در تعیین سرفصل های آموزشی همکاری کامل با تیم پژوهش را داشتند، قدردانی نمایند.

References

Adibi, P, Shahriari, M, Doosti Irani, M 2016, Development of a curriculum for endoscopy nurse education in Iran, Journal of Nursing Education, Vol.5. No.1, Pp. 38-43. [In Persian].

Ahmadizadeh Zahraee A 2012. The relationship between the hidden curriculum and citizen rearing and the educational performance of high school mal students in Minab in 90-91, Theses, Marvdasht Islamic Azad University. [In Persian].

Aliyari SH, Sharififar ST, Pishgooie SAH 2018, Development of Instructional Curriculum of Maternal and Newborn Care for Army Health Providers in Disasters, Military Caring Sciences Journal, Vol.5. No.1, Pp. 1-12. [In Persian].

Choobdari A, Nikkhoo F, Fooladi F 2020. Psychological Consequences of New Coronavirus (Covid 19) in Children: A Systematic Review, Educational Psychology, Vol.16., No.55, Pp. 55-68. [In Persian].

Delavar A, Shokouhi Amirabadi L 2020. The Status of Happiness and Satisfaction with Life among University students during the Corona Crisis New virus (Cowide-19), Educational Psychology, Vol.16., No.55, Pp. 1-25. [In Persian].

- on Mental Health Status of Society Individuals: A Narrative Review, J Mil Med, Vol.22. No.2, Pp. 184-92. [In Persian].
- Sjodin H, Wilder-Smith A, Osman S, et al 2020. Only strict quarantine measures can curb the coronavirus disease (کوید-۱۹) outbreak in Italy, 2020, Eurosurveillance, Vol.25., No.13, Pp. 2000280.
- Vakilian A, Iranmanesh F, Shafa MA, et al 2015. Educational Needs Assessment for General Practitioners in the Field of Neurological Diseases in the Regulatory Zone of Rafsanjan University of Medical Sciences Iran. Strides in Development of Medical Education, Vol.13. No.3, Pp. 525-536. [In Persian].
- Wolf MS, Serper M, Opsasnick L, et al 2020, Awareness, attitudes, and actions related to کوید-۱۹ among adults with chronic conditions at the onset of the US outbreak: a cross-sectional survey, Annals of internal medicine, Vol.173. No.2, pp.100-109.
- Yazdani F 2019. Recognizing the challenges in front of the planning for making private schools of Hamadan smart, Educational planning studies, Vol.7. No.14, Pp. 8-23. [In Persian].
- Zorriehzahra SMJ, Dadar M, Ziarati M, et al 2020. A Perspective on the Origin of کوید-۱۹ and Its Epidemic Situation in Iran and the World, Journal of Marine Medicine, Vol.2., No.1, Pp. 41-52. [In Persian].
- studies needed, New England journal of medicine, Vol.382. No.13, Pp. 1194 .
- Meskarpour-Amiri M, Shams L, Nasiri T 2020. Identifying and Categorizing the Dimensions of Iran's Health System Response to the کوید-۱۹ Pandemic, Journal Mil Med, Vol.22., No.2, Pp.108-14. [In Persian].
- Najimi A, Yamani N, Soleimani B 2017. Needs assessment of virtual training development: Assessment of the level of readiness at faculties of Isfahan University of Medical Sciences, Iranian Journal of Medical Education, Vol.17, Pp. 70-6. [In Persian].
- Pal R, Yadav U, Grover S, et al 2020. Knowledge, attitudes and practices towards کوید-۱۹ among young adults with Type ۱ Diabetes Mellitus amid the nationwide lockdown in India: A cross-sectional survey, Diabetes research and clinical practice, Vol.166, Pp. 108344.
- Ramezani G, Aalaa M, Norouzi A 2020. Coronavirus pandemic and the need to review and change the content of medical science curricula, Iranian Journal of Medical Education, Vol.20., Pp.114-5. [In Persian].
- Roy D, Tripathy S, Kar SK, et al 2020. Study of knowledge, attitude, anxiety & perceived mental healthcare need in Indian population during کوید-۱۹ pandemic, Asian Journal of Psychiatry, Pp.102083.
- Shahyad S, Mohammadi MT 2020. Psychological Impacts of کوید-۱۹ Outbreak

مجله‌ی توسعه‌ی آموزش جندی‌شاپور
فصلنامه‌ی مرکز مطالعات و توسعه‌ی آموزش علوم پزشکی
سال دوازدهم، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۰

نیازسنجی سرفصل های آموزشی کوید-۱۹ برای رشته های علوم پزشکی

اکبر بابائی حیدرآبادی*: عضو هیئت علمی، گروه آموزش بهداشت و ارتقای سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران.

آرش سلحشوری: عضو هیئت علمی، گروه آموزش بهداشت و ارتقای سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران.

عفت عباسی منتظری: عضو هیئت علمی، گروه باکتری شناسی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران.

چکیده: دانشجویان علوم پزشکی یکی از مراجع اطلاعاتی جامعه و نیز از نیروهای انسانی مؤثر در ارائه خدمات بهداشتی و درمانی به جامعه در زمینه کوید-۱۹ محسوب می‌شوند که شایسته است ابتدا، آموزش های لازم و کافی را در این خصوص دریافت نمایند و سپس به عموم جامعه ارائه خدمت کنند. بنابراین مطالعه حاضر با هدف تعیین سرفصل های آموزشی کوید-۱۹ برای رشته های وابسته به علوم پزشکی انجام شد. این پژوهش از نوع طرح های پژوهش در آموزش و روش انجام آن، نیازسنجی با رویکرد کیفی بود که در سال ۱۳۹۹ در دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز انجام شد. داده ها از طریق پرسشنامه الکترونیک بازپاسخ از ۱۰۹ نفر از اعضای هیئت علمی جمع آوری شدند. برای استخراج طبقات از تحلیل محتوای کیفی مرسوم یا قراردادی استفاده شد. پس از تجزیه و تحلیل داده ها، تعداد ۱۲ سرفصل مشترک برای کلیه رشته ها و ۱۷۰ سرفصل اختصاصی برای ۵۱ رشته به عنوان نیازهای آموزشی کوید-۱۹ تعیین شد. بنابراین تدوین سرفصل های عمومی و اختصاصی در زمینه کوید-۱۹ و گنجاندن آن در برنامه درسی دانشجویان علوم پزشکی یک ضرورت و نیاز احساس شده توسط دانشجویان و متخصصین است.

واژگان کلیدی: نیازسنجی، سرفصل های آموزشی، کوید-۱۹، دانشجویان، علوم پزشکی.

***نویسنده مسؤول:** عضو هیئت علمی، گروه آموزش بهداشت و ارتقای سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران.

Email: babaeinmz2056@gmail.com